

שֵׁי מְאִיר

סיפורם של האחים מְאִיר

מוקדש באהבה רבה לבני משפחתי לדורותיהם

Shay Mayer

The Story of the Mayer Brothers

הפקה: שי מאיר – מערכות צמיחה בע"מ
טל' 054-7612367, 03-6425055

עריכה: אבי שרגאי, ישראל שורק

עיצוב: רוני יהודה, רמי צינס, ברק ("ברי") מאיר

גרפיקה: איוון בוגוד

מו"ל: קווים הוצאה לאור בע"מ

רח' דיזנגוף 10 תל אביב 64281

טל' 03-6202207 פקס: 03-6202192

www.kavimbooks.co.il

© כל הזכויות שמורות למחבר.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמחבר.

דאנאקוד: 30-683

מסת"ב: 0-09-7349-965-978 ISBN

דפוס: ע.ר. הדפסות בע"מ

נדפס בישראל 2009

Printed in Israel 2009

צילום השער: האחים (משמאל לימין) בנימין, משה ומרדכי מעוטרים במדליות עם פתיחת מלון "Ivoire" בחוף השנהב ב-1963. ברקע "מגדל שלום" התל-אביבי וה"ביג-בן" הלונדוני.

הפרק השמיני

גולת כותרת אפריקנית

תנופת ביצוע העבודות בליבריה והבנייה והפתיחה של המלון במונרוביה בפחות משנה חברו לעסקת קניית שטחה של ה"גימנסיה הרצליה" ולשיקולים המדיניים הבינלאומיים של ישראל באמצעות ביקוריהם במונרוביה של שני שרים מרכזיים ביותר בממשלת ישראל - שר האוצר, לוי אשכול, וגולדה מאיר, שרת החוץ - וכך הונחה התשתית לתהילתם הגוברת והולכת של האחים מאיר כמצליחנים רבתי. זאת, יש לזכור היטב, במדינת ישראל הסוציאליסטית כמעט למהדרין, בה חלקה של היוזמה הפרטית היה בחיתוליו.

כמוזכר בפרק הקודם, ביקרו שני השרים במהלך 1960 בליבריה והתרשמו מהיקף העבודות הגדול ומכבוד המלכים שהוענק להם על-ידי ויליאם טבמן, נשיא ליבריה, וזאת בימים שישאל היתה בת 12 בסך הכול וספרה באנחת הקלה כל קול מתווסף באומות המאוחדות. אלה היו הימים הגדולים של מדינות "הגוש השלישי" (קרי, קבוצה של כחמישים מדינות מאסיה, אפריקה וכן יוגוסלביה בהנהגת המרשל טיטו הקומוניסטי שנקט עמדות "עצמאיות" יחסית לגוש הסובייטי), וכל קול שעבר לצד ישראל היה בבחינת "גול" חשוב לאויב הערבי, שאיים לפרקים בהטבעת תושבי המדינה הצעירה בים.

האחים החלו כבר אז, עם פתיחת ה"דוקור" במונרוביה, לחשוב על היעד המלונאי הבא. הגדולות במדינות מערב אפריקה, ניגריה וגאנה, על אף בעיות השחיתות שהחלו לבלוט כבר אז והמורשת הקולוניאלית הבריטית השלילית, נראו מועמדות טבעיות; אלא שאת הקלפים טרפה בעצמה שרת החוץ, גולדה מאיר: בעקבות פנייה של חוף השנהב, שזה עתה זכתה לעצמאות, התקשרה למרדכי, ששולח טלגרמה למשה, השוהה ב"דוקור", ומודיעו על הזמנת ראש הממשלה (ומאוחר יותר: הנשיא) של חוף השנהב, פליקס הופואוֹה־בוֹאֵנִי (Felix Houphouet-Boigny),

לבוא לאבידג'אן על מנת לנהל שיחות על הקמת מלון מפואר במקום. משה כותב למרדכי³⁴: "קיבלתי הטלגרמה שלך... באשר לבקשתם לבנות להם מלון דומה ל-Ducor הרי אין אנו מתחייבים לבנות כזה". יחד עם זה משה יוצא מיד, עם רעייתו שרה, לחוף השנהב³⁵. במקביל מבקש משה ממרדכי ש"תאמר לגולדה מאיר, אשכול וספיר [שר המסחר והתעשייה] שיום פונות אלינו ארצות שכונות שנבוא לפעול אצלם - גאנה, ניגריה וקמרון. אולם עלי להזהיר שאסור לנו לעשות רעש ופרסומת, כי זה יכול רק להזיק. כל הפרסומת על הפעולות באפריקה היא מסוכנת, כי מצרים מפעילים כוחות נגדנו".

משה ממשיך וכותב: "לקחתי אווירון קטן וטסתי עם שרה ב-28.7.1960. היינו אורחי ראש הממשלה. היתה קבלה יוצאת מהכלל, ולמרות עיסוקי ראש הממשלה עם יום העצמאות הקרב התמסר לנו עם ארוחת ערב מפוצצת... הוא ממש בוער שנעשה זאת... המלון שבנינו

שרת החוץ גולדה מאיר עם מרדכי מאיר ב"סלון" הבית בבתיים ב-1959.

³⁴ ראה את מכתבו למרדכי מ-15.7.1960.

³⁵ ראה את מכתבו למרדכי מ-1.8.1960.

במנורוביה מחייב אותו, כי באפריקה מי שיפגר לא תהיה לו עמדה בכלל... אמרתי ששרת החוץ רוצה בכל לב לעזור... תדבר מרדכי היקר עם גולדה, אשכול וספיר שיתנו כל העזרה".

כמו בכמה נקודות מפתח נוספות בחייהם, עמד זימון ההיסטוריה לצדם של האחים. הם הגיעו לחוף השנהב, כפי שנוהג האנגלי לומר: Just in time (בדיוק בזמן).

חוף השנהב קיבלה את החופש האדמיניסטרטיבי מצרפת הקולוניאלית ב-1958, אך כאמור לעיל, יום העצמאות הראשון נחוג סמוך לאחר הגעתו של משה לאבידג'אן, שהיתה אז הבירה (מאוחר יותר העביר הנשיא הופּאֹאָה־בּוּאֹנִי את הבירה למרכז המדינה, לעיר יאַמַּסוֹקְרוֹ, מקום בו הקים גם את הקתדרלה הנוצרית המודרנית המפוארת והגדולה בעולם).

חוף השנהב היתה במאות ה-18 וה-19 אתר ציד שנהבי פילים, שבוצע על-ידי סוחרים פורטוגזים, וכך גם זכתה לשמה. בסוף המאה ה-19, כאשר נחתכו בחדרי הישיבות של מדינות אירופה הקולוניאליות חלוקות השטחים העצומים באפריקה, קיבלה צרפת ב-1898 את השליטה במדינה מרוכת השבטים (שישים) והמפולגת אתנית. צרפת, במידה רבה, הקימה את המדינה וביצעה את תפקידה הקולוניאלי, יחסית, על הצד הטוב ביותר. היא פיתחה את התשתית הכלכלית של המדינה, ובמיוחד בכל הקשור במטעי הקקאו (בתקופותיה הטובות מגדלת חוף השנהב כמיליון וחצי טונות מגידול זה, שהם כמחצית התפוקה העולמית שלו וממנו מיוצר השוקולד למגוונים) והקפה. פותחו במדינה התשתית התחבורתית, נמל אבידג'אן, החשמל והמים מעל ומעבר לקיים בכל מדינות מערב אפריקה. ב-1960 היו במדינה כ-20,000 לבנים (רובם צרפתים), שהפעילו את הביורוקרטיה השלטונית, וכן עשרות חברות צרפתיות בכל תחומי הכלכלה.

הצרפתים, שלא כבריטים במושבותיהם, הקפידו גם על שילוב המקומיים בכל תחומי הפוליטיקה והעסקים בחוף השנהב, ואף לא היססו למנות שחורים יוצאי המושבות לתפקידים בכירים במדינת-האם. כך קרה שאיש מוכשר ומשכיל כפליקס הופּאֹאָה־בּוּאֹנִי טיפס במעלות הפוליטיקה הטרנס-מדינתית של חוף השנהב והגיע למעמד של שר בממשלת צרפת רבתי, ואף כיהן כיו"ר הסנאט (בית הנבחרים העליון) הצרפתי.

בואני אכן היה האיש שנבחר למעשה על-ידי צרפת להיות לנשיא

יוצא מהכלל שיהיה באמת פנינה של העולם". משה העריך, ובהחלט בצדק בראייה לאחור, כי אבידג'אן, העיר היפה עם כ-200,000 תושבים באותה עת (שמנתה 3,000 נפש 25 שנה קודם), עתידה להיות מרכז של מערב אפריקה ולגדול בצעדי ענק.

משה אינו מזניח, כהרגלו, באותם מכתבים אף את פרטי-הפרטים של הניהול בליבריה. עיקר דאגתו נתונה, כמובן, לגיוס מיליונים של דולרים למימון הליבריה, אך הוא מבקש ללחוץ על חברת המעליות הישראלית "נחשתן" שתודרו באספקת המעליות לבניין האוצר במונרוביה, לדרוש שמרדכי ישלח "זוגות" עובדים בלבד על מנת "לא לעשות גן ילדים במונרוביה", לבקש שה"מוסיקאי החדש שקיבל מרדכי לעבוד יבוא לאירופה, כדי שאוכל לבקר אתו בכמה לוקלים מודרניים, כדי שיחידר המוסיקה המודרנית בליבריה, ושלא ינגנו כל הזמן דברים עתיקים. עליו לסגל לעצמו מוסיקה דרום-אמריקנית עם טמפו שלהם", ואף לדרוש כי ישלח "קומון סנס תכוף מאוד, כי צרת הג'וקים גדולה ועלינו להיפטר מהם מיד"³⁷.

בין החודשים אוגוסט 1960 ואפריל 1961 מתנהל משא ומתן בין האחים, המיוצגים על-ידי משרד "עו"ד אברהם לוי" (שהפך אחר כך למשרד "עו"ד ש. הורוביץ ושות'") - משרד עורכי-הדין המוביל בישראל, לבין ממשלת חוף השנהב. זאת במקביל לתפוסה גבוהה במלון הליבריה, בו נערכות ועידות בינלאומיות ואליזו נהרים מבקרים אפריקנים ואחרים רבים. מסביב למלון במונרוביה מתוכנן גם פארק ציבורי וכן בריכה ומגרש טניס. לשם כך שוכרים האחים את אדריכל הגנים החיפאי מילר, שיעשה אחר כך נפלאות בגן הענקי שנבנה מסביב למלון בחוף השנהב.

בשלב הביניים עד חתימת החוזה עם ממשלת חוף השנהב להקמת המלון באבידג'אן לא היססו האחים, למרות שלא היו בידיהם כל בטחונות לחתימה, להתקדם עם התכנון עצמו של המלון וסביבתו. האדריכל פניכל נשכר הפעם לביצוע התכנון האדריכלי הכולל של המלון, ובכלל זה תכנון הפנים. הסיכום אתו היה על 1% מסך עלות הפרויקט. השיעור היה נמוך יחסית אך סביר בכך שהקונסטרוקטור

³⁷ ראה את מכתבו של משה למרדכי מ-27.9.1960.

המדינה החדשה. פורמלית נעשה הדבר בבית הנבחרים באמצעות המפלגה היחידה שהותרה במדינה שהוכרזה כדמוקרטית, אך למעשה היה ברור בזכות מי עולה בואני לשלטון. משך 33 שנה, עד למותו ב-1993, כיהן בואני כראש ממשלה וכנשיא המדינה.

יכולתו ואישיותו של בואני בצירוף יד ברזל שלטונית - הן שסייעו לשליט היחיד הנאור הזה לגבור על הנטיות הצנטריפוגליות של בני כשישים השבטים השונים במדינה, שמהם כ-65% מהאוכלוסייה עובדי אלילים לכל דבר, 23% מוסלמים, ורק 12% נוצרים "נאורים" (בני דת הנשיא). בתקופתו התעשרה המדינה, ותושביה הגיעו לרמת המחיה הגבוהה באזור. המדינה גם פתחה את שעריה בפני כוח אדם וול מהשכנות המוסלמיות. ההגירה של כחמישה מיליוני מוסלמים פנימה ערערה, בעיקר לאחר מותו של הופאואה-בואני, את האיזון הדמוגרפי והיתה גורם מרכזי בהפיכות ובמלחמת האזרחים, שפרצה במדינה בתחילת שנות ה-2000.

ברטרופסקטיבה היסטורית ניתן להעמיד את הופאואה-בואני לצדם של אבות תקומתה המדינית של אפריקה השחורה, שהנודעים ביניהם היו ג'ומו ק'נְיָטָה הקנייתי (שהיה הראשון שהעז למרוד בשלטון הקולוניאליסטי הבריטי באמצעות תנועת המחתרת של ה"מאומ'או") ונְלְסֶן מְנְדֶלָה הדרום-אפריקני, ששבר את גב האפרטהייד הנודע לשמצה. את פועלו החיובי של הופאואה-בואני כרוזן נאור ניתן גם להעמיד כמשקל נגד לעריצים מטורפים כמו מובוטו, שליטה של קונגו הענקית, או אִיִּי אָמִין (הזכור לנו מ"מבצע אנטבה" המזהיר, בו שוחררו על-ידי צה"ל חטופי המטוס באוגנדה).

בנסיעתו לפגישה עם הופאואה-בואני, המוזכרת לעיל, לא איבד משה רגע זמן. הוא הציג בפני הנשיא מיזם של מלון בן מאתיים חדר "אֶל־דוקור" אך מפואר יותר, שיהא "אטרקציה בינלאומית"³⁶. יחד עם הנשיא נבחר מיידית שטח בן מאות דונמים על שפת הלגונה המרכזית של אבידג'אן באזור קוקודי (Cocody). משה, שכבר הספיק לראות את מיטב אתרי התיירות והמלונאות בחייו באירופה ובארצות-הברית, אומר ש"השטח שבחרתי שם עבור המלון הוא פנטסטי ונמצא על אגם. דבר

³⁶ ראה את מכתבו של משה למרדכי מ-2.8.1960.

(מהנדס התכנון) של המבנה, האוסטרי וינר, קיבל עליו גם את תכנון פרטי האדריכלות. לתכנון המפורט ולאספקת כל הקשור במבנה נלקחה החברה הצרפתית "דֶרָגֶזו" ("Dragage"), ולכל נושאי גמר הפנים ובפרט הריהוט - החברה הגרמנית "Vereinigte Werkstaette GMBH". הוכן גם מיד מודל יפהפה של הפרויקט. למהנדס האחראי לביצוע מונה וולפֶרג. יועץ החשמל היה קרל נֶלְט, יועץ האינסטלציה תֶנִין, ומתכנן המטבחים ליאון שְרָמֶן - כולם מישראל. מבצעת מיווג האוויר היתה החברה השווייצית "Luwa".

שיטת העבודה הזו היתה, כמוכן, שונה מהנהוג היום. היא התבססה על הישענות על ספקים חזקים בעלי יכולת וניסיון מבלי להיכנס לתכנון מלא מפורט מראש. שיטה זו סייעה לקצב העבודה והבנייה המופלא של האחים, אך לא תמיד הבטיחה את המיטב מבחינת המוצר הסופי והשאירה כוח עודף בידי הספקים. היתה בכך אפילו משום העזה צברית של "סמוך" ו"יהיה טוב". למזלם של האחים, ברוב המקרים התיישבו כל חלקי התצריף יחדיו, והדברים נגמרו בכי טוב.

חודש מרץ 1961 היה חודש מוצלח במיוחד לפעילותם של האחים. בארץ נמשכה במרץ הכנת התשתית המימונית ל"מגדל שלום", בליבריה אושרו חשבונות רבי-היקף של מבני משרדי האוצר והאינפורמציה שבנייתם הסתיימה, וזאת בהנחה של 7% לממשלת ליבריה לאחר משא ומתן קשה; ובחוף השנהב חתם משה על חוזה מדהים להקמת "קוקודי פֶלַס הוֹטֶל" ("Cocody Palace Hotel"), שיותר מאוחר הוסב שמו ל-"Hotel Ivoire".

החוזה שנחתם עם שר האוצר של חוף השנהב³⁹, סָלֶר (Saller), היה בבסיסו שותפות של 50% לכל צד, כאשר ממשלת חוף השנהב נותנת מלווה של שני מיליון דולר לפירעון במשך 15 שנה מיום גמר המלון בריבית נמוכה של 6%. הניהול, ולמעשה השליטה, הופקד בידי היוזמים, שהכניסו לחלקם בשותפות את המשקיעים השונים, ובעיקר האמריקנים (חברותיהם של האחים רוקפֶלר באמצעות "צ'ייס בנק", "טרנסאושיאניק", ובעיקר "אינטרקונטיננטל הוֹטֶלס", שקיבלה עליה את גיהול המלון העתידי, כפי שעשתה במונרוביה). השטח שהחכירה

³⁸ ראה את מכתבו של משה מ־3.4.1961.

המדינה לחברת המלון השתרע בסך הכול על 33 הקטר (330 דונם), ולשם כך עתידה היתה ממשלת חוף השנהב לפנות כפר מקומי שלם ששמו היה Cocody. כמו כן קיבל משה עשרים דונם נפרדים במחיר פרנק אחד לצורך כל הקשור ב"התארגנות ולוגיסטיקה". המדינה קיבלה אופציה לקנות את חלק המשקיעים בתום עשרים שנים לפי ערך השוק. במקרה של אי-הסכמה הוכנס סעיף בוררות בבית-הדין הבינלאומי בהאג. כפי שנעשה גם בליבריה, סוכם על שכר דירה עבור הקרקע עם מנגנון יורד לפי גודל ההשקעה.

לנוכח נכונותה של ממשלת ישראל להעניק בטחונות ומלווה בסך מיליון וחצי דולר, בעיקר באמצעות סחורות, לחוף השנהב - נושא שטיפל בו באריכות מרדכי - החל גם שגריר חוף השנהב בישראל, מֶוֹקֶה (Mockey), שלפני שמונה לתפקיד היה האיש מספר 2 בממשל האיבוארי והועבר לישראל מסיבות פוליטיות, לדבר על פתיחת שגרירות חוף השנהב בירושלים, דבר שרק מספר קטן ביותר של מדינות עשו. כמו כן הציג הנשיא למנות את מרדכי לקונסול כבוד של חוף השנהב בישראל, דבר שלא בוצע בסופו של עניין.

משה החל כבר עתה, טרם שהחלה הבנייה בכלל, לתכנן את פתיחתו הגרנדיוזית של המלון. הוא מציע "שאיבורי תהיה מדינת תרבות ופסטיבל... כמו הולצבורג פֶסֶט שְפִילֶה (פסטיבל זלצבורג הנודע באוסטריה הנערך מדי יולי) ומשחקי ספורט אולימפיים. צריך להביא את הפילהרמונית הישראלית וקבוצות ספורט וכדורגל. אפשר גם לארגן משחקי מים והליכה לצד פילים (50 דולר באיבורי ו-2,000 דולר בארצות אחרות - נחס גויים)".

כבר באותה נסיעה בחודש מרץ 1961 מניח משה את היסודות לתוכנית הגרנדיוזית של "הריבריה האפריקנית". הוא כותב: "טסנו (עם שר העבודות הציבוריות ועם המהנדס וֶפֶסֶלֶר, שנלקח לאחרונה לעבודה כאחראי לביצוע בכפיפות למהנדס וולפֶרג) ונסענו בסירת מוטור לראות השטח מכל הצדדים. אני הצעתי להם שהם יבנו בכל השטח מסביב ל-Cocody פלזה כדוגמת הריוויירה הצרפתית... ולעשות

³⁹ הביטוי האחרון הוא אידישאי ל"נחת גויים", כלומר לא ראוי לאדם מן היישוב.

⁴⁰ ראה שם.

כפר רומנטי יפה אחד שישמש למקום מושך לטוריסטים ומשקיעים... בכפר הזה יימכרו כל צורכי Ivory ושאר דברים מעניינים אפריקניים... הם מאוד מתלהבים ורוצים בכל מחיר להוציא לפועל התוכנית שהצעתי, כלומר, לעשות שטח של כמה אלפי דונמים לאורך הלגונה שטח לתעשיית מלונות לטיבולי, גינות, בונגולות, פוויליונים, עם נמל קטן פרטי, שהטוריסטים יוכלו לנסוע בלגונות ולצוד דגים וכו' וכו'".

במקביל לחתימת החוזה הבסיסי של המלון מבקר הנשיא הופאואה בואני ב'נווה בחודש מאי 1961. משה שוטח לפניו את תוכניות המלון בן מאתיים החדרים בשלב א' ומסכם על הקמת גן נרחב, בריכה ענקית, פטיו, חניה מקורה וכן על הוספת יסודות עבור שלב ב' של המלון, שיהא הפעם במגדל בן 28 קומות (בשלב א': 16 קומות), שיכללו מאתיים חדר נוספים. כמו כן מסכם אתו משה על הגדלת הון החברה ב־800,000 דולר ומתן אשראי נוסף לחברת המלון על־ידי הממשלה בסך 200,000 דולר.

במקביל דורש סלר, שר האוצר של חוף השנהב הנלווה לנשיא, שיסוכם המלווה של ממשלת ישראל לחוף השנהב בסך מיליון וחצי דולר, ומוכן שהמלווה יינתן באמצעות סחורות. משה מבקש ממרדכי לסכם את העניין עם ממשלת ישראל וכתב: "באם ממשלת ישראל לא תסכים, ייצא מזה חרבון וסכנה ליחסים, כי לקחו המלווה בחשבון... אישרו להם השרים אשכול ספיר וגולדה וצבי דינשטיין... באם בסדר יש לשלגרה לשגריר שלנו (בחוף השנהב) שלמה הלל".

"צ'בי" דינשטיין, בן ה־34 בלבד אז, היה ראש אגף סיוע חוץ במשרד האוצר וריכז את מערכת היחסים הענפה עם מדינות ליבריה וחוף השנהב. הוא היה "פיגורה מוכרת היטב במגזר העסקי פוליטי מימי מפא"י ההיסטורית. הרקורד המפואר שלו כלל עיסוק בענייני עלייה ורכש באירופה לאחר קום המדינה, עמידה בראש משלחת משרד הביטחון לאירופה, מרכז ההשקעות וענייני הדלק של המדינה. יותר מאוחר שימש כסגן שר הביטחון, כסגנו של שר האוצר פנחס ספיר ואף כציר כלכלי בארצות צפון אמריקה. בתחילת שנות ה־90 פרש לעסקים פרטיים"⁴¹.

מן הראוי להדגיש כאן את הווירטואוזיות שבדרך פעולתם של

האחים. משה היה זה שפרץ את הדרך בזכות חזונו, כושר השכנוע העצום שלו ויכולת העבודה הבלתי נלאית. מרדכי היה טווח הקשרים ורחב ההיכריות. כמנכ"ל "בנק ליצוא", כיוזם של הקמת המגדל "הגבוה במזרח התיכון" ובוודאי כ"אחד משלנו" בזכות עברו הספורטיבי המפואר, היה מרדכי ידיים הקרוב של כל ראשי המדינה. אני זוכר היטב איך כולם היו נכנסים ובאים לביתנו לעתים קרובות וסועדים על שולחנה של רבקהלה, שקיבלה את כולם במאור פנים והציעה להם את התפריט החביב על יוצאי מזרח אירופה, שעמם נמנו השרים.

קשה להעריך מי היה המנצח בתזמורת ומי הכנר הראשון באותה תקופה. מרדכי, שאהב את משה אהבת נפש, היה בפירוש מכנה את משה מנצח וירטואוז, ואת עצמו ממשיל למפעיל התזמורת, שהחלה כבר אז לקבל גוון רב־תחומי.

אין ספק שמשה היה איש בעל חזון (vision), כפי שנהג לקרוא לכך (בעצמו) רב בתחום התכנון והביצוע של פרויקטים גדולים. רעיון "הריבירה האפריקנית" שהחל להגותו, כמוזכר לעיל, עוד ב־1961 קדם עוד וגידים עם הכנתה, עשר שנים מאוחר יותר, של תוכנית־על (Master Plan), שנערכה בהנחייתו של משה על־ידי חתנו, האדריכל טומי לייטרסדורף שנישא ב־1959 לרינה, בתם בת העשרים של שרה ומשה, בחתונה מפוארת במלון "רמת־אביב" בצפון תל־אביב (כיום פרויקט היוקרה "סביוני אביב").

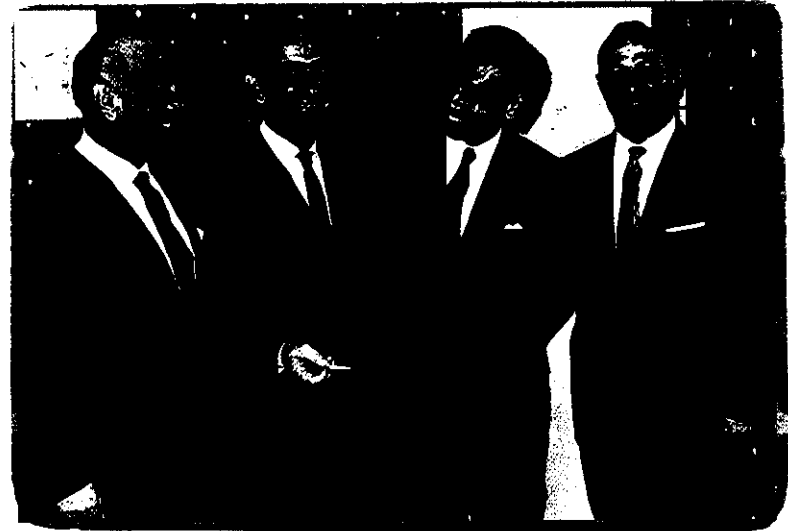
תוכנית "הריבירה האפריקנית" הוכנה על־ידי האדריכלים טומי לייטרסדורף ושותפו יוסף ("ספי") גולדנברג בשיתוף משרדו של אחד מגדולי מתכנני הערים בארצות־הברית: ויליאם פֶּרֵיירָה (Pereira) מלוס־אנג'לס. היא הוגשה ב־1970 באלבום מרשים לנשיא הופאואה בואני. התוכנית שימשה בשנים שלאחר מכן כקו מנחה להתפתחותה של אבידג'אן, ורישומה היה רב־ערך. רעייתי גילי ואנוכי שמחנו לקבל את האלבום בצירוף הקדשה לבבית מרינה וטומי.

חודשים ספורים לאחר חתימת הסכם הקמת המלון בחוף השנהב והתחלת הבנייה גם בו וגם ב"מגדל שלום" בתל־אביב (פרויקטים שיחדיו

⁴¹ Leitersdorf & Pereira, *The African Riviera*, 1970.

⁴² ראה את מכתבו של משה מ־5.5.1961. ראה את העיתון הכלכלי גלובס, 27.1.2005.

הם בהיקף הגדול מ-120,000 מטר רבוע ובשווי עלות בנייה, במחירי 2005, של 150 מיליון דולר, לא היסס משה להתחיל לתכנן ולחלום על הקמת אחד וייתכן אפילו שהתכוון לשני פרויקטים ענקיים בכיכר המדינה ובשכונת נורדיה (כיום "דיונגוף סנטר") בלב תל-אביב רבת. הוא כותב למרדכי: "הצלחתי באופן יוצא מהכלל לקבל בתנאים טובים ארכיטקט מפורסם מהטובים ביותר בארצות-הברית. אולי הטוב ביותר. מעסיק 100 ארכיטקטים [ההדגשה במקור]. עשה הפרויקטים הגדולים ביותר בארצות-הברית ובקנדה. הוא גם מרצה באוניברסיטה על בניין ערים. התכונן שלו פנטסטי. שמו Pei. הוא מגזע סיני. גם 'פן אמריקן' וגם 'צ'ייס' ורוקפלר חושבים אותו לגאוני ביותר בעולם. מוכן לבוא לארץ ב-5.10.1961 למרות שעמוס לשנתיים מראש. הצלחתי לתת לו שיעור בציונות. אני בדעה עבור כיכר המדינה או עבור שכונת נורדיה. זה יעשה רושם גדול... תכתוב לי דעתך".

משה מאיר (ראשון מימין) מארח את האדריכל האמריקאי הגדול פיי (Pei) בביקורו בישראל (עומד ליד משה). משמאל בנימין מאיר והאדריכל היינץ פניכל, חביבו של משה, שתכנן את מלון "איבואר" בחוף השנהב.

את ביקורו של פיי השקט והמרשים אני זוכר היטב. היו אלה ימי ראש השנה/סוכות, בהם נהגו גם אייזיק וולפסון וגם צ'רלס קלור להגיע לבית בבת-ים ולהסב בסלון רחב-הידיים. הייתי אז נער, שלפני חודשיים התגייס לצה"ל ומקור גאוה למשפחה. הוצגתי לפני פיי, שעמד ליד פסנתר הכנף גדול-הממדים בפירת הסלון ליד היציאה מהמרפסת. כנראה לא שוחחנו על פרויקטים כלשהם, אבל הויכרון נשאר.

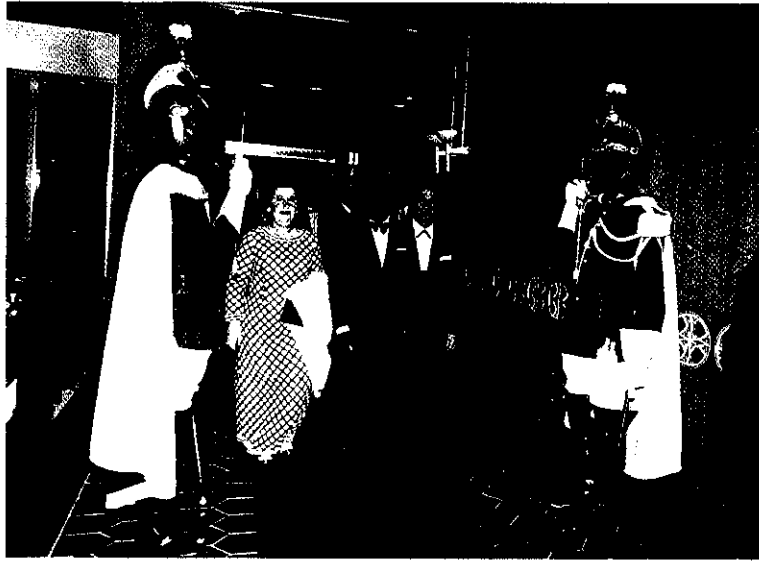
איו מינג פיי (Ieoh Ming Pei), האמריקני ממוצא סיני, יליד 1918, הוא כיום מגדולי הארכיטקטים בארצות-הברית ובעולם כולו. אין תייר בפריז שלא נדהם, לכאן או לכאן, למראה פירמידת הזכוכית שלו שהוקמה ב-1992 במרכז קרוסלת הכניסה למוזיאון ה"לובר". כך קורה גם למראה יצירת הארכיטקטורה שלו בברלין בדמות המוזיאון ההיסטורי הגרמני שהוקם ב-2003. אמריקני בפריז? סיני בגרמניה? אין ספק שרק גאון שכמותו יכול היה לזכות בכזו הערכה על רקע ניגודי בסיסי.

פיי הפך לידידו של משה. מובן שהכסף גם דיבר, אך היתה ביניהם שפת חזון אדריכלית משותפת, ללא ספק. פיי הכין תוכניות מרשימות ומודלים יפהיים לבינוי כיכר המדינה וכן לבינוי שכונת נורדיה, אך החזון במקרים אלה לא התגשם. את שכונת נורדיה פיתח הקבלן אריה פילץ בשנות השבעים ל"דיונגוף סנטר", וכיכר המדינה עדיין תקועה בסבך ניגודי האינטרסים והביורוקרטיה. יחד עם זאת, התוכניות והדגמים נעשו באיכות ארכיטקטונית גבוהה והוצגו, שנים רבות לאחר שנערכו, בגלריית "מגדל שלום", וזאת ביוזמתם של הבת רינה מאיר והאדריכל-ליזם נכדו של משה ובנם של רינה וטומי, הלוא הוא יונתן (יו"ר) לייטרסדורף.

למרות הגיבוי הרב שקיבלו האחים מהשלטונות הרמים ביותר בחוף השנהב, ליבריה וישראל, לא תמיד היה החריש קל. בנוסף לקשיי הניהול היומיומי בארצות רחוקות, העושות למעשה צעדים ראשונים בתחום הפיתוח, נתקלו האחים גם בשני קשיים מרכזיים. האחד היו קשייה הפיננסיים של ליבריה (אותם נסקור מאוחר יותר). השני נבע מרכילות על רקע פוליטיקה פנימית, שנעשתה על-ידי פוליטיקאים, בדרגות משנה אומנם, הן בחוף השנהב והן בישראל.

שר האוצר לוי אשכול בביקור באבידג'אן, 1964. הנשיא הופאואה-בואני חותם לו על גלוית דואר.

משה (מימין) ושרה מאיר מלווים את הנשיא הופאואה-בואני לטקס השקת התחלת פרויקט "הריביירה האפריקנית", שהתקיים ב-1970 באגף המגדל ("Le Tour") החדש של מלון "איבואר". שומרי הסף מדהימים במידותיהם, וזו לא אשליה אופטית!

משה מאיר נואם בנושף השקת התחלת פרויקט "הריביירה האפריקנית" ב-1970. לידו נשיא חוף השנהב פליקס הופאואה-בואני ורעייתו שרה מאיר.

שרה ומשה מאיר בגינת מלון "איבואר", המשופעת בריכות, ליד דגם תוכנית "הריביירה האפריקנית", בשנת 1970.

בסוף 1962, כאשר היתה בניית המלון בחוף השנהב בשיא הפעילות, החלה להתרוצץ בחוף השנהב רכילות והתנהלה מערכה של השמצות על אודות דרכי פעולת חברת האחים באבידג'אן. המקור לא היה ברור, וקרוב לוודאי, כפי שגרסו משה והמנהל החדש במקום, גרינשפן, שנבע הן ממוקָה, שגרירה של חוף השנהב בישראל, שקיווה להיבנות מחורבנו של סלר, שר הכספים של חוף השנהב, שניהל את כל מערכת הקשרים עם משה, והן מהפקידות הצרפתית הענפה באבידג'אן, שחששה שהנה הישראלים לוקחים את מקומם. התרוצצו רכילויות על התנאים המופלגים שקיבלו המאָרים עבור ייזום המלון, על חישובי יתר בעלויות ההקמה, על מכירת מלט בשוק החופשי לאחר שיובא לבניית המלון ברישיון מיוחד וכו'. משה ומרדכי טיפלו בנושא זה פרונוטלית. משה הסביר לנשיא הופאואה-בואני ולסלר שאין דברים בגו. כמו כן דיבר גלויות עם שלמה הלל, שגריר ישראל בחוף השנהב. מרדכי שוחח עם שרת החוץ, גולדה מאיר, ומנכ"ל משרד החוץ, אהוד אבריאלי, והעמידם על חומרת דברי מוקָה.⁴⁵

שנה וחצי קודם לכן היה זה שגרירה של ישראל בליבריה, ירוחם כהן, שעורר סערה פנימית, אומנם בכוס מים כנראה, כאשר כתב למשרד החוץ הישראלי מכתב, שממנו משתמע שהמאירים גובים מחירי יתר בפרויקטים ויצטרכו להתחזר חצי מיליון דולר לממשלת ליבריה.⁴⁶ משה כתב ש"בושה להחזיק שגריר מסוג זה", והוא צדק. ירוחם כהן היה עסקן פוליטי של מפלגת "אחדות העבודה", המתחרה וחברת לקואליציית מפא"י (מפלגת פועלי ארץ-ישראל מייסודו של דוד בן-גוריון) בשלטון. בזמנו, בימי מלחמת העצמאות ב-1948, היה מעין "פוליטרוק" (ממונה פוליטי) בפלמ"ח. ראשי מפלגתו - גלילי, טבנקין וגם יגאל אלון - נודעו בנצייתם הרבה בענייני מדינה. עניינם היה להביך את המפא"יניקים (אשכול, גולדה ודינשטיין) ולהציגם ככרוכים אחר בעלי ההון. משה כתב:⁴⁷ "צבי דינשטיין בדעתי ואמר שלא כדאי לעשות מזה

⁴⁵ ראה את מכתבו של משה למרדכי מ-18.12.1962.

⁴⁶ ראה שם. אגב, בניגוד למוקָה, היה השגריר הוותיק הליברי בישראל, ארנסט ג'רום ינסי (Yancy), תמיד חביב והשתדל לסייע כמיטב יכולתו.

⁴⁷ ראה את מכתבו של משה מ-27.4.1961.

⁴⁸ ראה שם.

(מרכילות ירוחם כהן) ציָמס (מאכל אידי הכולל גור וצימוקים מתוקים). ירוחם כהן שירת בליבריה תקופה קצרה יחסית.⁴⁸ השגריר לפניו היה חנן יָבֹר. למרות שהיה בבירור חבר מפא"י, היה חנן ללא ספק דיפלומט מקצועי מעולה ושירת באותן שנים כשגריר ישראל בכמה מארצות אפריקה, וביניהן גאנה וניגריה. חנן ורעייתו הילָדה היו אנשים נעימים ובעלי יכולת רבה בקשירת קשרים מגוונים. חנן סייע רבות למאירים ותמיד ביושר ובהגינות. בהרבה מקרים היה הוא המתווך בין המאירים וחברתם "LCC" ("Liberian Construction Co.") לבין שלטונות ליבריה. לאחר שסיים את עבודתו בשירות המדינה ב-1968, עבר לעבוד עבור האחים והיה אינסטרומנטלי - בייחוד בהתרת הסבך הפיננסי של מערכת היחסים עם ממשלת ליבריה. אשתו הילָדה החלה לעבוד באותה תקופה כקניינית המתנות של "כל־בו שלום" שלא מכבר נוסד, ועבדה בכל־בו במשך כ־15 שנה, ורובן לצדי. חתנם, שנשוי היה לבתם יעל, היה הטייס הקרבי אָרְצִי, שנספה מיד לאחר מלחמת ששת הימים מעל הים האדום מדרום לעיר סואץ.

באמצע אותה שנת 1962 עמוסה פוקד את החברה אסון: המהנדס וולפֶרג נהרג בתאונת דרכים בשווייץ בדרכו מז'נווה ללואזן. הדבר גורם לכאב קשה ולעוגמת נפש רבה. מותו של בעל תפקיד כה בכיר חייב, כמובן, התארגנות מיידית שונה. בליבריה דורך כוכבו של המהנדס הצעיר יוסף גולוגורסקי, האחראי על בניית פרויקט ה־Mansion, או למעשה "הבית הלבן" ובית הנשיא, שהיה ללא ספק גולת הכותרת של פעילות הבנייה של האחים בליבריה. גולוגורסקי הפך למעשה להיות למהנדס הראשי בליבריה. הדינמיות וההתחליות שלו, שלפעמים גבלו בפראות עסקית, הביאו יותר מאוחר למינויו כמנכ"ל חברת "בתים לבניין ופיתוח בע"מ" שהקים מרדכי בישראל ב-1964.

אל מוקד הפעילות בחוף השנהב נכנס בתקופה זו המהנדס הצעיר

⁴⁹ בספרו האוטוביוגרפי, שיצא בהוצאת עמיקם בשנת 1969, לאור היום ובמחשך, ובו הקדשה חמה למרדכי מאיר, חזר בו ירוחם כהן ושיבח את האחים: "פעלה בליבריה קבוצה גדולה של מומחים ישראלים במסגרת חברת האחים מאיר. חברה זו פעלה רבות להתפתחותה של מונרוביה בתחומי הבנייה והמסחר, והמלון המפואר שהקימה הפך תוך זמן קצר למרכז הפעילות המדינית והכלכלית במדינה. אם כי היתה זו לכאורה חברה פרטית, הרי יכולנו להסתייע בה בעבודתנו ככל שחפצנו". הציטטה מעמ' 302, 303 של הספר. אכן, "מודה ועוֹב ירוחם", ולכך כנראה התכוונו חכמינו.

חברת "וולפסון-קלור-מאיר בע"מ", שהוקמה זה מכבר, כבורסה של תל-אביב. בליבריה הגדיל המתכנן האמריקני סטנלי, בדחיפת הנשיא ועוזריו, עוד ועוד את מבנה ה-Mansion והוזמנו תוספות אצל חברת "LCC" המבצעת. ההגדלות עתידות היו להביא את הפרויקט לסדר גודל של השקעת 12 מיליון דולר - סכום עצום למבנה בודד במדינה במעמדה הכלכלי המיניאטורי יחסית של ליבריה. זאת על אף שבאותה תקופה העצימו הבעיות הפיננסיות של ליבריה כתוצאה מירידת מחירי הגומי והברזל.

אבל שיאה של הפעילות בשנה זו היה עם פתיחת מלון "Ivoire" ב-31.8.1963. אני עצמי הייתי חייל בצה"ל באותה תקופה, ומה שמחתו כאשר בישר לי אבא שאני מוזמן לבוא לביקור בליבריה ואחרי זה להשתתף בהגיגות פתיחת המלון באבידג'אן. למרות שנסיעה של חייל לחו"ל היה דבר נדיר יחסית, הדבר סודר - בעיקר עקב דרגתי הבכירה (סמל) באותה עת, ללא קושי רב. לאחר שהיית לילה במדריד טסתי לליבריה, ואחר כך לאבידג'אן. אבא דאג לכך שאתפור חליפת נשף עם זיקט לבן אצל החייט הרשמי של בני האצולה התל-אביבית, הלוא הוא קיסינג'ר ברחוב קלישר, סמוך ל"מגדל שלום". קיסינג'ר היה לא סתם חייט, וכל גדולי המדינה תפרו את מחלצותיהם אצלו. הוא - וזאת היתה גם גאוותו כמה שנים מאוחר יותר - היה גם קרוב משפחה של הנרי קיסינג'ר המפורסם, שהיה לשר החוץ האמריקני בממשל הנשיא ריצ'רד ניקסון בשנות השבעים.

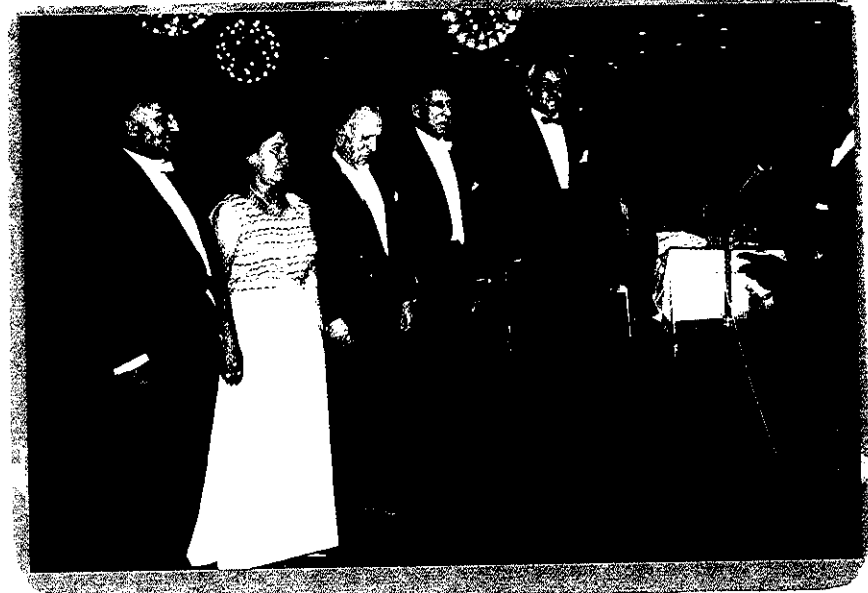
הפתיחה וההגיגות בנות היומיים בהשתתפות מאות מוזמנים מחו"ל ומאבידג'אן היו מאורע רב-רושם. הייתי היחיד מבני הדור הצעיר של המשפחה שהגיע לאבידג'אן באותו מעמד. כל שלושת האחים וכן האחיות טובה ובני-זוגם נראו מאושרים לאין קץ. השמחה היתה רבה, ומערכת הקרבה והיחסים הטובים בין בני המשפחה היתה באותה תקופה בשיאה. בהודמנות הגיגית זו גם קיבלו שלושת האחים מידי הנשיא הפאואה-בואני מדליית כבוד של "Grand Officier de l'Ordre National".

שניאור אַנגְלֶר, בן משפחת האחים. שניאור מקבל עליו את ניהול הפעילות ההנדסית בחוף השנהב, קרי סיום בניית המלון והסובב אותו. שניאור היה באיכות אנושית שונה לחלוטין מגולוגורסקי. חייכני, הוגן לסביבתו וסימפטי, היו הוא ורעייתו אורה למוקד חיובי בפעילותם עבור האחים, שנעשתה בהפסקות לפרקים. שניאור טיפל במלון בחוף השנהב, כמו גם בגמר בניית "כל-בו שלום", ומאוחר יותר בפרויקט הבנייה למגורים שהקים משה בפלורידה בתחילת שנות השמונים. בפרקי הביניים עבד שניאור כמהנדס מבצע של בתי-מלון גדולים בפיליפינים, בקניה ובפריז, וכן עבור חברת הענק האמריקנית "בֶּכְטֵל".

אדם אחר, שפועלו לצד משה הלך והתבלט עתה, היה מנהל המשרד בז'נווה, אריה אֹפְּוֶסֶר. אריה החל את עבודתו ב"מאיר חברה להשקעות" בתל-אביב עוד ב-1954 כשהוא בן 27. מוצאו, כמובן, יְקִי. הוריו הגיעו לפלשתינה ב-1934 מנירנברג שבגרמניה. כולם עזבו את גרמניה, כפי שסיפר לי אריה, מיד לאחר שכבלו אותו כמה מהילדים, חבריו לשכונה, למלונת כלבים. אריה מצא ב"חברת מאיר" בית חם. מסיבת החתונה שלו עם זהבה אשתו נערכה יחד עם עוד שני זוגות (משפחות שָׁלוֹ וְשָׁלֵם) בגן הבית בבת-ים. אריה עבר לעבוד במשרד בז'נווה ב-1956. עם שנות הפעילות הגדולה באפריקה החל אריה, בעל הכושר הפקידותי הרב והדובר רהוטות עברית, גרמנית, אנגלית וצרפתית, לבלוט יותר ויותר, עד שהפך ליד ימינו של משה ולמבצע של כל פעילות הרכש, הסחר והפיננסים, שנוהלה מהמשרד היעיל בז'נווה על-ידי חברת "מינטרה" ("Mintra") ב-Rue de Mont Blanc 21. אריה פרש לגמלאות ב-2003⁵⁰. בנו, רוני אופוסר, עושה קריירה מזהירה בשווייץ כיועץ משפטי לחברת האחזקה של משפחת נורדמן (Nordman), העשירה במשפחות יהדות שווייץ, בעלת רשתות בתי כל-בו הגדולות בשווייץ, "Manor", ועוד).

שנת 1963 היתה שנה דרמטית של התרוממות כל הפרויקטים העיקריים בד בבד עם בעיות מימוניות קשות. בישראל החל כבר "מגדל שלום" להתנשא. נושא מימון המגדל נפתר, זמנית, עם הנפקתה של

⁵⁰ כשנה לפני מותו (28.4.2007) הוציא אריה אופוסר ספר צנוע בן 78 עמודים בהוצאה פרטית על חייו ועבודתו: *Memories of my Life*, והקדישו לבני משפחתו.

הנשיא הופאואה-בואני מעטיר במדליות את משה, שרה, בנימין, מרדכי וגייטס, יו"ר "אינטרקונטיננטל" האמריקנית.

מלון "איבואר" ("Ivoire") עם פתיחת השלב הראשון ב-1963.

האורחים הישראלים עם נשיא חוף השנהב בפתיחת מלון "Ivoire" בחוף השנהב ב-1963. מימין לשמאל: חנן יבור, גיזלה ובנימין מאיר, גב' ומר מרדכי איש-שלום, שרה מאיר, הופאואה-בואני, משה מאיר, רעיית הנשיא, מרדכי מאיר, טובה הופמן ושי מאיר.

"אוהב אותו תמיד, שכן היה אדם יוצר ולבבי". מחבר הספר, שי מאיר בן ה-20, ואביו, מרדכי מאיר, עם פתיחת מלון "איבואר" באבידג'אן, חוף השנהב, ב-31.8.63.

קומפלקס מלון "איבואר" בשלבו הסופי ב־1974 כלל 750 חדר, אולם כנסים, קזינו ו...
מתקן החלקה על קרח.

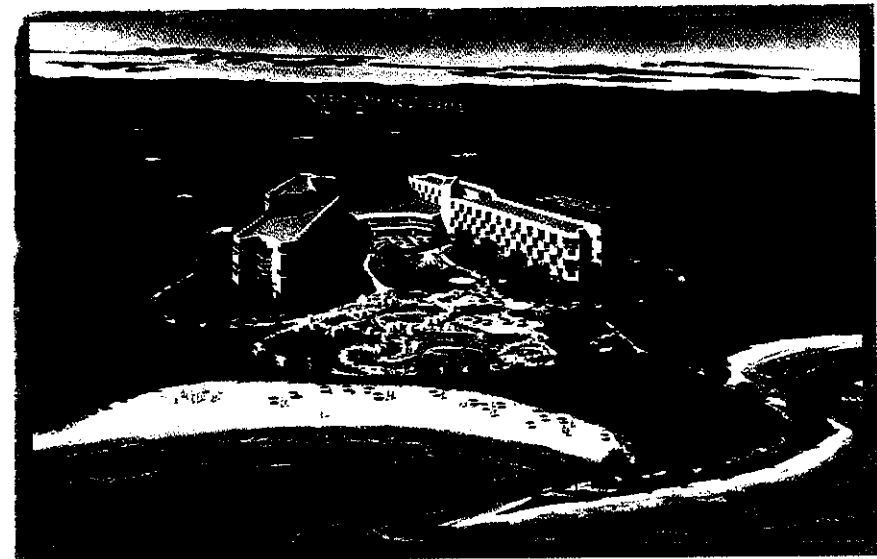
שולחן המכובדים עם פתיחת מלון "איבואר" ב־1963. מימין לשמאל: משה מאיר, רעיית הנשיא, הופאואה-בואני, שרה מאיר ונשיא "אינטרקונטיננטל" האמריקנית, הויט (Huyot)

משה ושרה מאיר בנשף בשנות השישים.

המלון והסובב אותו היו כבר בפתיחתו אז, ובוודאי עם בניית השלבים הנוספים בתהליך עד 1970, מה שהשפה האנגלית מכנה stunning - מדהים. באותן שנים כמעט שלא היו ברחבי העולם מלונות כה אקסטרווגנטיים. משה צדק בכותבו, עוד לפני הפתיחה: "מלון זה תהיה יצירה שאינה נמצאת בשום מקום בעולם... ישמש למרכז הקונגרסים האפריקאים ולמרכז התרבות... ישמש ליסוד של כל הריווריה האפריקאית אשר לא ייפול בערכו מהריווריה הצרפתית עבור כל הקונטיננט האפריקאי. המלון יעזור למדינתנו בכל פעולותיה ויהיה לסמל ושיא כל הפעילות של מדינתנו באפריקה... חשוב שתביא הדברים לידיעת שרת החוץ".

המלון, כאמור לעיל, היה בפתיחתו בן מאתיים חדרים. בשלב שני נוספו עוד מאתיים חדרים, ובשלב השלישי, שנפתח ב־1970, כלל עוד 350 חדרים, ובסך הכול 750 חדר. בכך הפך המלון לגדול שבמלונות אפריקה, וללא ספק לאחד המפוארים והמתקדמים בעולם באותה עת.

"מלון הגולף" בצילום אווירי מ־1975, הממחיש את מיקומו יוצא הדופן.

בגן המלון, המשתרע על שטח נרחב לצד הלגונה, כמה בריכות שחייה, פוילינגים (ביתנים) חופשיים דמויי בקתות אפריקניות, ובולטים בו עצים עבותים ענקיים רבי־שנים שגובהם עשרות מטרים. האולמות הציבוריים הרבים הכילו שנדליירות (נברשות) מרשימות ותקרות גבס איטלקיות מצוירות בצבעי אדום עזים. בשלבו הסופי כלל המלון בית־קוינו גדול, מרכז מסחרי, החלקה על הקרח ("פטינג") ואולם כנסים בן 1,500 מושבים. קומפלקס המלון כולו עורר רושם שקשה למחותו בגין מרחביו הגדולים והצבעוניות, הכמעט בוטה, שאפפה אותו. יחד עם זאת, לא היה במקום משום ניכור לבאיו, והתמימות אפפה את האורח בכל פינה.

ב־1971 נבנה במרחק חמש דקות נסיעה מ־"איבואר" פרויקט מלונאי נוסף, שהשלים את ההיצע המגוון באזור בתחום הפנאי, הלוא הוא "מלון הגולף", שמסביבו מגרש גולף ייחודי בן תשעה תורים, שתוכנן על־ידי גדול מתכנני מגרשי הגולף, האמריקני רוברט טרנט ג'ונס. המלון עצמו, בן מאתיים החדרים, תוכנן על־ידי משרד "טומי לייטרסדורף וספי גולדנברג". גם מלון זה נוהל על־ידי "אינטרקונטיננטל".

ההצלחה רבתי בחוף השנהב⁵² הקלה במעט את הטעם, שהפך ליותר ויותר מר, של ניהול העבודות הקבלניות בליבריה. פרויקט הדגל של המדינה, מבנה הנשיאות, ה־Mansion, אמור היה להיות "הבית הלבן" והמוקד השלטוני העיקרי. הוא נבנה בשנים 1961–1965. המבנה רחב־הידיים תוכנן עם רמפות ענקיות של גישה לרכב ופוילינג כניסה בן חמש קומות, ובמובנים רבים הוכיר מבנה מרכזי של שדה תעופה גדול. זה היה, ללא ספק, המבנה החשוב והמפואר במדינה. לכולם היה צריך להיות ברור מה הוא מסמל ומי מתפקד בו. לא פלא, אגב, שהמבנה הפך עם פרוץ הקרבות על השלטון בליבריה, בשנים העתידות לבוא, לסמל השליטה במדינה. בעיני הצדדים הלוחמים היתה לכיבוש המבנה מעין משמעות של "לקחנו את הבסטיליה". הפרויקט הענק הוזה הגדיל במידה ניכרת את חובה של ליבריה לחברת "LCC".

52 הצלחתו המזהירה של משה מאיר תוארה בהרחבה בשני ספרים חשובים:

1. דנקר אמנון וגולן תמר, אפריקה, אפריקה, ספריית מעריב, 1988, עמ' 120–122.
2. Editors of Fortune, *Businessmen around the Globe*, Giniger Book.
וכן בעיתון העסקים האמריקאי הנודע: Fortune, January 1966, pp. 93–94.

51 ראה את מכתבו של משה למרדכי מ־18.12.1962.

למעשה, לכל אורך הדרך של כעשר שנות בנייה אינטנסיבית של האחים בליבריה (1956–1966) נהגה הממשלה לשלם בשטרות נושאי ריבית, שאותם המירה מפעם לפעם בשטרות מאוחרים יותר, כאשר היתה לחוצה בתקציב המדינה. הכספים שולמו, בסופו של דבר, ולעתים באיחור של שנים. לכך נוספה גם מערכת התחשבנות בלתי פוסקת ומלחמה על קבלת אישורי חשבון, תוך מתן הנחות מצד הקבלן. בסופו של דבר התווספה לכך גם דרישה לתשלום מס על-ידי השלטונות הליבריים. כל הסאגה (saga) הזו בולטת במכתביו של משה, שכן משטרות בלבד אי-אפשר לממן עסק. צריך היה לנכות את השטרות וכן להשיג ערבויות מתאימות בגין חובה של מדינה כה אקוויטית ומרוחקת כליבריה.

לתמונת המימון הבעייתית של ליבריה נכנס בתחילת שנות השישים גם הזים ואיש הכספים היהודי המפורסם טיבור רוזנבאום. פעילותו באותן שנים השתרעה בעיקר, דרך הבנק שבבעלותו בשווייץ, לעבר מימון של כמה מדינות במערב אפריקה. הוא נכנס בהיקף גדול לניכוי שטרות של ממשלת ליבריה, ולמעשה הפך לבעל חוב של "LCC". חלק גדול מהמימון נעשה בגין בניית ה-Mansion. חלק מהכספים שגלגל רוזנבאום הושקעו גם בישראל, ובפרט התפרסמה בסוף שנות השישים השתלטותו על מפעל הטקסטיל הענקי "אתא" בישראל שבבעלות משפחת המייסד הנס מולר. בסופו של דבר, למרות ששילם את כל חובו ל-"LCC" עד הפרוטה האחרונה, התמוטט רוזנבאום עקב התפשטות היתר שלו בפשיטת רגל ספקטקולרית.

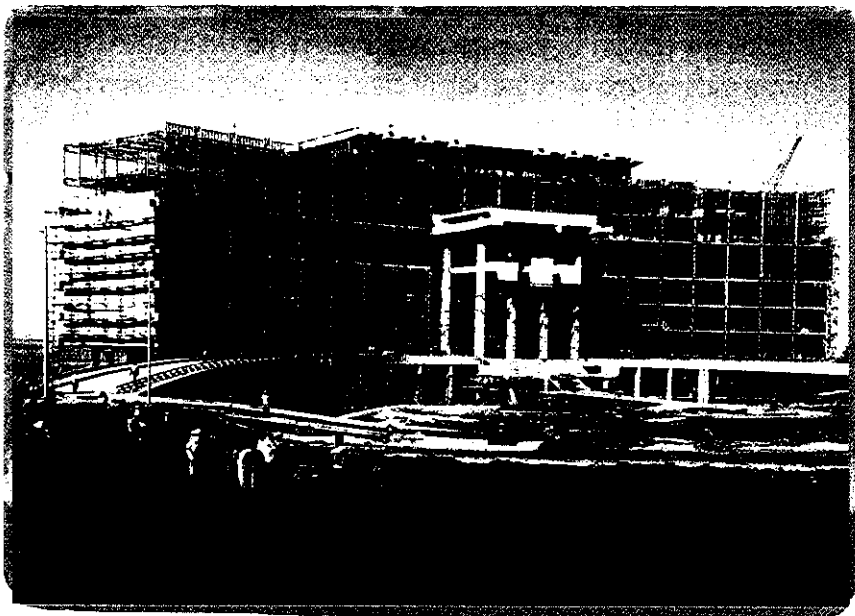
חלק נכבד ביותר במימון הבנייה בליבריה לאורך השנים נעשה בערבויות ובמימון של שני גורמי מדינה. לכך מוקדשים גם עשרות ממכתביו של משה למרדכי, שטיפל בכל המהלכים כמנכ"ל ה"בנק ליצוא" והיה בעל קשרים מסועפים עם השרים ובכירי הפקידים בממשלה.

גורם המדינה האחר היה מדינת ישראל, שלכל אורך הדרך תמכה בערבויות עבור ממשלת ליבריה וכן בהלוואות ישירות. חלק ניכר מהמימון נעשה בסחורות, דבר שהביא ליצוא ניכר מישראל. רמת החשיבות של הקשר עם האוצר באה גם לידי ביטוי בשכירתו לעבודה ב"מאיר חברה להשקעות" ב-1960 של רפי ברוך, אחד מבכירי פקירי

האוצר וסגן החשב הכללי. ארבע שנים לאחר מכן מונה רפי ברוך למנכ"ל "כל-בו שלום" הראשון, שהיה אז בתהליך הקמה. גורם חשוב נוסף היה ה-"IMF" ("International Monetary Fund"). גוף בקרה כלכלית זה היה בתחילת שנות השישים בהליך צמיחה מזורז, ותפקידו לפקח ולהסדיר בעיקר את המערכות הכלכליות של המדינות המתפתחות. לרגל הבעייתיות הכלכלית שלה וחובותיה התופחים הפכה ליבריה לקליינט חשוב של ה-"IMF". היה זה ה-"IMF" שפיקח וארגן בסופו של דבר את הקונסולידציה של חובותיה של ליבריה. הדבר הביא לפריסת חובות ליבריה ל-"LCC" במהלך של דחייה עד 1972.

התהליך היה, כמובן, מכאיב וקשה. למרות שהמאזן בכללו היה חיובי, החליטו האחים לצאת מליבריה עוד ב-1966. לרגל פריסת החובות נעשתה היציאה הסופית ב-1974.

היציאה מליבריה היתה חכמה ובזמן. עם מותו של הנשיא טבמן מונה סגנו ויליאם טולפֶרֶט לנשיא. ב-1981 הוכה העולם בתדהמה כאשר

ארמון הנשיאות (ה-Mansion) לקראת השלמת בנייתו ב-1964.

הפרק התשיעי

איך הפך מבנה בסגנון חומת ירושלים לגורד שחקים?

שישים השנה, המפרידות בין מועד ייסודה של ה"גימנסיה הרצליה" ב-1905 לבין חנוכתו של "מגדל שלום" ב-1965, הן למעשה סיפורה של תל-אביב בראשיתה, התפתחותה והקורות אותה. מעיר, שבחזון מייסדיה עתידה היתה להפוך לעיר גנים נמוכת קומות ופסטורלית, הפכה תל-אביב, בכורה מציאות של עליית המונים, לעיר רבת-קומות ושוקקת תנועה.

זה היה גם הגל שעליו פרצו האחים מאיר, ובמרכזו העיקרי סביבת הרחובות אחד-העם, הרצל ורוטשילד בתל-אביב. חדר אחד שכור בקומה השנייה ברח' אחד-העם 30 (פינת נחלת בנימין) היווה את התחלת ההצלחה העירונית של האחים ב-1940; עבור אחר כך ל-1950, עם כניסה לקומה שלמה, גם כן השנייה, בשדרות רוטשילד 6, שם כבר משרד בבעלות האחים; לאחר מספר שנים קצר - הקמת ה"בנק ליצוא בע"מ" ב-1955 ברח' אחד העם 28 - הלוא הוא "בית פלטיין" בבעלות משפחת איזקסון; ולבסוף המעבר לאגף המפואר של משרדי "מאיר חב' להשקעות בע"מ" מימין ל"מגדל שלום" ב-1964. במקום זה ישב מרדכי עד 1992 - 28 שנים, שבהן ראה ברכה ואת שיא פריחתו.

ציר מרכזי של פריחת האחים קשור ב"גימנסיה הרצליה". בפרק זה ברצוני לסקור את תולדותיה ההיסטוריות של הגימנסיה וכן את חוויותיי בה כילד.

ה"גימנסיה העברית הרצליה" נוסדה ב-1905 ביפו ביוזמתם של ראשי הציונות מנחם אוסישקין וחיים ויצמן, ששאפו לכך שעם העלייה לציון יוקם גם בית-ספר עברי. בראש המוסד בתחילתו עמדו ד"ר מָטְמָן ורעייתו פֶּנְיָה. ההתחלה היתה בדירה רחבת ידיים ביפו ליד "השעון".

רבי-סמל בצבא ליבריה, סמואל דו, ביצע הפיכה צבאית שבערפה נטל את שרי הממשלה הקודמת לחוף הים במונרוביה, קשרם לעמודי טלפון מאולתרים וירה בכולם למוות לקול תקתוק המצלמות, שהפיקו תמונות שהתפרסמו ברחבי תבל, וכך תפס עם חבורתו את השלטון. ב-1990 הוצא דו להורג על-ידי מהפכן אחר, צ'רלס טיילור, ומאז לא שקטה ליבריה ושקעה במלחמות אזרחים בלתי פוסקות, כאשר רק מעורבות ארצות-הברית מרגיעה את המצב.

אירועי 1981 במונרוביה הדגישו עד כמה יציאתו של משה מאבידג'אן ב-1979 היתה גם היא בזמן. כזכור, לממשלה בחוף השנהב היתה אופציה לרכוש את חלק השותפים, והיא אכן מימשה זאת ב-1979, כאשר קנתה את כל הבעלות על כל הקומפלקס של מלון "איבואר" ו"מלון הגולף", וכן פיצתה עבור הוצאות תכנון פארק שעשועים ענק בסגנון דיסני, שסוכם על בנייתו באמצע שנות השבעים והיווה סלע מחלוקת בין הצדדים.

הנשיא הפאואה-בואני שלט בחוף השנהב עד למותו ב-1995. לאחר מותו צפו ועלו המחלוקות האתניות הקשות בין הצפון המוסלמי והמורכב ממהגרים ברובו לבין הדרום השולט, בו מעמד מיוחד למיעוט הנוצרי. על רקע זה התנהלה מלחמת אזרחים בועיר אנפין וחילופי שלטון על רקע מרידת הצפון. רק עוצמתה של צרפת, הנוהגת מפעם לפעם "להיכנס לשטח" במדינה ולהשליט סדר, מונעת מחוף השנהב להפוך למדינת תוהו ובוהו תמידית.

מי היו האחים מאיר?

הם נולדו בעיירה נידחת בצפון רומניה בתחילת המאה ה-20. חדורי אמונה ציונית, שהקנו להם הוריהם, ובעלי דחף יזמי, כושר עבודה נלהב ואומץ חסר גבולות, הנכון להפיק את המירב מהזדמנויות עסקיות, הפכו האחים בנימין, משה ומרדכי מאיר, לאנשי עסקים בולטים מאוד לאורך התקופה של טרום המדינה, ואחר כך עם הקמתה, וזאת במשך למעלה מ-50 שנה שהשתרעו, בקווים כלליים, בין השנים 1934-1990.

סיפורם של האחים מאיר מתאר את נעוריהם ככדורגלנים מפורסמים, עבור אחר כך ליוזמה תעשייתית: הקמת מפעלי גפרורים, טקסטיל ופלסטיק; סחר חליפין בינלאומי בהיקף גדול; הקמת שני בנקים וחברות השקעה בורסאיות חשובות עם שותפים בינלאומיים נודעים כסר צ'רלס קלור וסר אייזק וולפסון; דרך הסיפור המדהים של הריסתה (והקמתה מחדש) של ה"גימנסיה העברית הרצליה" בתל-אביב, שעל מגרשה הוקם גורד השחקים "מגדל שלום מאיר", שהיה במשך 30 שנה הבניין הגבוה במדינה, ובו שכן בית הכל'בו החדשני והגדול בישראל, ועבור דרך הפיתוח המלונאי והקבלני רב-ההיקף בחוף השנהב וליבריה, שהיה בעל חשיבות מדינית ממדרגה ראשונה לישראל הצעירה.

מחבר הספר, **שי מאיר**, הוא איש עסקים תל-אביבי זה שנים רבות. הוא גדל על ברכי האחים כילד ופעל עמם בעסקיהם. לצורך כתיבת הספר, שנמשכה לסירוגין כשש שנים, ערך המחבר מחקר מקיף במסמכי האחים וחברותיהם, וכן ראיין עשרות בני משפחה, אנשי עסקים וידידי האחים. מעל במת הספר מתאר המחבר גם חלקים ממסכת חייו.

מחיר: 145 שקל

